

Elli Yıla Varan Mimarlık Hayatında 400 Kadar Esere İmzasını Koydu

KOCA MİMAR SİNAN

D. Mehmet DOĞAN *

Yakın arkadaşı şair ve nakkaş Saî Mustafa Çelebi, Mimar Sinan'ın vefatı üzerine, Sinan'ın mezar taşına kazılan ve yüz yıldan fazla yaşadığını belirten şu mısraı yazmıştı:

Yüzden artık ömür sürdü akibet kıldı vefat

Eldeki bilgilere göre, Mimar Sinan, yüz yıla yakın ömür sürmüştür. Bir insanın ömrünün yüz yılı aşması veya yüz yıla yaklaşması, az rastlanan bir olgudur. Mimar Sinan'ın yüz yıla yaklaşan hayatı, Türk Mimarisi'ne katkısı ve eserleri düşünüldüğünde çok daha uzun olmuştur. Koca Sinan'ın sanat dehası, O'nu daha uzun yıllar tarihçilerin dilinden düşürmeyecektir.

İnsan, yaşadıklarıyla ve eserleriyle anılır. Koca Sinan'ın hayatı, 15. yüzyıl sonlarında, Anadolu'nun küçük bir yerleşme merkezinde, Kayseri'nin Ağırnas köyünde başlar. Sanatının büyüklüğünü ortaya koymasına imkân veren meslek hayatı ise, 1539 yılında "Hassa Başmimarı" tayin edilmesiyle başlayacaktır.

Ağırnaslı Yeniçeri Sinan, o sırada Haseki Subaşı rütbesindedir. Yeniçeri ağası, Haseki subaşı Sinan'ı yanına çağırıp konuyu açar: Mimarbaşı Acem Alisi ölmüştür. Yeni Vezir-i Âzam Lütfü Paşa, Sinan'ı Hassa Başmimarı yapmak istemektedir. Subaşı Sinan, Ağa'ya Yeniçeri Ocağı'ndan ayrılmak istemediğini söyler. Vezir-i Âzam'la konuyu görüşmek üzere Topkapı Sarayı'na giderken, hayatı gözlerinin önünden akıp gitmektedir. Sultan 2. Ba-

yezid devrinde doğmuş, Yavuz Sultan Selim Han'ın devrinde yeniçeri yapılmak üzere devşirilmiştir (1512). Kayseri'nin Ağırnas köyünden İstanbul'a getirilen Sinan, Acemi Oğlanlar Ocağı'nda eğitilmiş, burada askerlik yanında dedesinden öğrendiği marangozluk sanatını da geliştirmiştir. Sultan Süleyman Han'ın kılıç kuşandığı, padişah olduğu yıl "kapiya çıkmış", yani, Acemi Oğlanlar Ocağı'ndaki eğitimini tamamlayıp yeniçeri olmuştur (1520).

Yeniçeri Sinan, Sultan Süleyman'ın Belgrad (1521) ve Rodos (1522) seferlerine katılmıştır önce. Bu arada "Atlı Sekban" rütbesine yükselmiş, bu rütbede iken Mohaç Seferi'ne katılmış (1524), bu seferin ardından "Acemi Oğlanlar Yayabaşısı" olmuştur. Ardından "Kapu Yayabaşısı" olarak Alman Seferi'ne katılmıştır (1532).

İşte Sinan'ın hayatında bir dönüm noktası: Bağdat Seferi (1533). Bu sefer sırasında Van Gölü üzerinde keşif hizmeti görmek üzere gemiler inşası gerekmiştir. Lütfü Paşa, işi Subaşı Sinan'a havale etmiştir. Gemiler kısa sürede hazırlanır ve gereken hizmeti yerine getirir. Sinan'ın Lütfü Paşa ile bu tanışmasından sonra da ilişkileri sürer. İtalya kıyılarına yapılan Korfoz ve Pulya seferleri sırasında yine gemi yapım ve tamir işleri vardır (1537). Lütfü Paşa bu sefer sırasında donanma serdardır. 1538'de Karaboğdan Seferi sırasında, ordunun, azgın Prut nehrinden geçirilmesi gerekmektedir. Bunun için harcanan bütün çabalar boşa gitmiştir. O sırada ikinci vezir olan Lütfü Paşa, padişaha Subaşı Sinan'ı salık verir, "bu işi yapsa yapsa o yapar" der. Sinan, padişahın huzuruna çıkarılır. "Azgın Prut nehri üzerine köprü yapılabilir mi?" sorusuna, "Sultanımız, Halifemiz emir buyurduktaki, onun devletiyle yapmamız müşkil olmaz" cevabını verir. Geceli gündüzlü 13 gün uğraştıktan sonra, bir köprü ortaya çıkar ki, üzerinden yer götürmez Osmanlı ordusu kaygısız geçer. Lütfü Paşa, Sinan'ı bu ahşap köprüsünü çok beğenir. Yıkılmasına kıyamaz ve yanına bir kule inşa edilerek korumaya alınmasını arzu eder. Oysa Sinan, aksi fikirdedir; düşmanın bu kaleyi zaptettiğinde Osmanlı'dan kale zaptettiği diye övüneceğini düşünmektedir. Padişahın da bu görüşü benimsemesiyle köprü yıkılır. Aradan bir yıl geçmiş, bu arada Lütfü Paşa sadrazam olmuştur. Sinan, şimdi Lütfü Paşa'nın huzurundadır. Zihninde hep Karaboğdan Seferi ve paşayla köprü meselesindeki fikir ayrılığı vardır. Ama Lütfü Paşa, konuyu Sinan gibi düşünmemektedir. Sadrazam olanda kin ve garaz olmamak gerektir. "Emanet ehline verilmelidir"; Sinan da bu işe ehildir. Sinan o sırada yaklaşık elli yaşındadır. Bu sefer yaşını öne sürer. Lütfü Paşa, bu yaşın olgunluk yaşı olduğunu, tam hizmet edecek çağda bulunduğunu söyler. Böylece padişahın başmimarı, Hassa Mimarlar Ocağı'nın başı olur. Onu asıl tereddüte sevkeden, Hassa Mimarlar Ocağı'nın geniş Osmanlı ülkesine yaygın hizmetleridir. O dönemde Hassa Başmimarı, Osmanlı ülkesinin "Bayındırlık

*Türkiye Yazarlar Birliği Başkanı

Mimar Sinan'ın "kalfalık devri eserim" dediği Süleymaniye Camii ve Külliyesi (S.Güner)

Bakanı" durumundadır. Hassa Mimarlar Ocağı ise, geniş Osmanlı topraklarının imarıyla görevlendirilmiştir. Ülkedeki bütün resmî yapı faaliyetleri, bu kuruluşun denetimi altındadır. Mimarlar dışında yapı işleriyle ilgili sanatkarları da bünyesinde barındıran Ocak, aynı zamanda bir öğretim kurumu gibi çalışmaktadır. Mimarlar, ustalar burada eğitilmekte, pratik olarak yetiştirilmektedir.

Bu tayinden sonra Haseki Subaşı Sinan, kendini ülkenin imar faaliyetleri içinde bulur. Fatih Sultan Mehmet ve 2. Bayezid'den sonra büyük imar hamlelerine girişen Kanunî Sultan Süleyman'ın devrinde Mimar Sinan, sayısız yapının inşasıyla da doğrudan ilgilenecek ya yalnız planını

çizip, yapımını yardımcılara havale edecek ya da planlamasını da yapımını da yardımcılara bırakacaktır. Sinan, daha önce de bazı yapılar inşa ettiğinden, yeni işinde pek güçlükle karşılaşmamış, Hassa Başmimarı olur olmaz, çeşitli yapıların planlamasına ve yapımına girişmiştir. Onun gerek Topkapı Sarayı'ndaki makamında, gerekse Vefa'daki bürosunda sürekli çalıştığı, yoğun bir meslek hayatı sürdürdüğü bilinmektedir.

Mimar Sinan'ın Hassa Başmimarı olarak yaptığı bilinen ilk eser, Haseki Sultan Külliyesi'dir. Bu eser, Sultan Süleyman'ın eşi Hürrem Sultan adına inşa edilmiş cami, medrese, mektep, şifahane (hastane) ile imarettten (yemekhane) oluşan yapılar

Edirnekapi Mihrimah Sultan Camii'nin iç görünüşü.

topluluğudur. Mimar Sinan'ın 1539 yılında inşa ettiği Şeyh Yahya Efendi Medresesi (Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi, Kanunî Sultan Süleyman'ın süt kardeşidir), günümüze kadar gelememiştir. Yahya Efendi Medresesi, Sinan'ın günümüze ulaşmayan tek eseri değildir. Meselâ 1540'larda Vezir-i Âzam Lütü Paşa adına inşa ettiği Yenibağçe'deki hamamdan da bugün hiçbir iz yoktur.

Mimar Sinan'ın yetiştiği ve eser verdiği 17. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin zirvede olduğu bir devirdir. Osmanlı Devleti'nin, "Cihan Devleti", padişahı Kanunî Süleyman'ın, "Cihan Padişahı" anıldığı yıllarda, bütün devirlerin tarihine ad bırakan büyük şahsiyetler de yetişmiştir. Fuzûlî, Hayâlî Beğ, Taşlıcalı Yahya, Bakî, dönemin önde gelen şairleridir. Matrakçı Nasuh ve Nigarî gibi ünlü minyatürçüler, Karahisarî ve Hasan Çelebi gibi hattâtlar, Kemalpaşazade ve Ebussuud Efendi gibi şeyhülislâmlar, Sokullu ve Lütü Paşa gibi sadrazamlar ile Barbaros Hayreddin Paşa gibi kaptan-ı deryalar bu devirde yaşamışlardır.

Mimar Sinan'ın, devrinin hemen hemen bütün önemli kişilerle ilişkileri olmuştur. Kimi ona bir hayır eseri yaptırmış, kiminin türbesini inşa etmiş, kimiyle dostluğu, ahbablığı olmuştur.

Kanunî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mehmed'in vefatı üzerine Padişah, Sinan'dan büyük bir cami ve külliye yapmasını istedi. Böylece Si-

nan'ın "çıraklık devri eserim" dediği Şehzade Camii ve Külliyesi'nin inşasına girişildi. Şehzade Külliyesi'nin inşaatı beş yıl sürdü. Şehzade Camii ve Külliyesi, Mimar Sinan'ın sanatını ortaya koyması açısından bir çıraklık devri eseridir. Onun Osmanlı mimarî üslubunu özümseyip, sonradan yaptıklarıyla kıyaslanırsa, fazlaca yenilik yapmadan bir külliye inşa ettiğini görüyoruz. Bu yapılar biraz süslü ve gösterişlidir. Bu biraz 23 yaşında ölen genç bir insanın hatırasına yapılmasından, biraz da Sinan'ın sadeliğe, yalınlığa doğru yürüdüğü yolun başlarında olmasındandır.

Şehzade Camii 1548'de tamamlandığında, İstanbul'un büyük camileri arasında güzelliği ile dikkati çeken bir yapı olarak yerini aldı. Sinan'ın Şehzade Camii ve Külliyesi, Kanunî Sultan Süleyman tarafından da çok beğenildi. Hayatı sürekli seferler içinde geçen Padişah, sağlığında kendi adına büyük bir külliye yaptırmaya karar verdi. Bu iş için mimarbaşı Sinan'ı görevlendirdi. Sinan kısa zamanda, yapıların planlarıyla maketlerini yapıp Padişah'a sundu. Padişah, Sinan'ın projesini uygun buldu ve yapılması için özel hazinesinden gerekli harcamanın yapılmasını emir buyurdu. Kanunî Süleyman, bu hayır eserinin yapısına şüphe karıştırılmasını istemiyordu. Bu yüzden arazi alımında, bedeli verildikten başka, arsa sahiplerinin rızasının alınmasını da şart koşuyor, çalışanların ücretlerinin tam verilmesini, malzeme sağlanmasında hiçbir şekilde zora başvurulmamasını istiyordu.

Mimar Sinan, Süleymaniye Külliyesi'nin inşa edileceği yeri tesbit edip, plan ve maketleri hazırladıktan sonra bina temellerinin kazılmasına girişildi. Binlerce usta ve amele aylarca çalıştı. Sonunda arazi temel atılacak hale getirildi. Sultan Süleyman'ın arzusu üzerine temele ilk taş Şeyhülislâm Ebussuud Efendi tarafından konuldu. Süleymaniye Külliyesi'ne dahil yapıların istenilen sürede ve mükemmellikte yapılabilmesi için çeşitli tedbirler alındı. Anadolu'nun ve Rumeli'nin en mahir ustaları toplandı. Malzeme en kaliteli nereden elde edilebilirse, oralardan büyük masraf ve emekler harcanarak getirildi.

Süleymaniye Külliyesi ile âdeta koca bir şehir kuruluyordu. Merkezde cami, büyük kubbesi ve dört minaresiyle yer alıyor; çevresinde dört medrese (fakülte), bir hadis okulu, bir ilkokul, hastane, tıp fakültesi, imaret (aş evi), kervansaray (konaklama tesisi) vs. arazinin durumuna göre konumlandırılıyordu.

Binlerce usta ve işçinin çalıştığı bu büyük inşaat sürerken, Mimar Sinan ve Hassa Mimarlar Ocağı, İstanbul'da ve ülkenin başka yerleşme merkezlerinde çok sayıda yapının inşasını da gerçekleştiriyordu. İstanbul'da Rüstem Paşa Medresesi, Silivrikapı İbrahim Paşa Camii, Davutağa Mescidi, Kara Ahmet Paşa Külliyesi, Sinan Paşa Camii, Şah Sultan Camii ve Tekkesi, Ayasofya Hamamı, Diyarbakır'da İskender Paşa Camii, Tekirdağ'da Rüstem

Paşa Külliyesi, Kırım'da Tatar Han Camii, Şam'da Süleymaniye Menzil Külliyesi, Halep'te Mehmet Paşa Kervansarayı, Süleymaniye ile birlikte gerçekleştirilen yapıların belli başlılarıdır. Süleymaniye inşa edilirken, İstanbul'un su ihtiyacını karşılamak için büyük bir projenin daha gerçekleştirildiğini görüyoruz. "Kırk Çeşme Sulan" olarak anılan tesis büyük masraflarla bu yıllar içinde yapılmıştır.

Temeli 1550 yıllarında atılan Süleymaniye Camii ve Külliyesi'nin inşaatı, dönemin teknolojsi düşünülürse hayli hızlı bir tempoda yürütülüyor, Külliye'ye dahil binalar bittikçe hizmete açılıyordu. Külliye'nin odağında yer alan caminin inşaatında taşıyıcı elemanların yapımına öncelik verilmişti. Kubbeyi taşıyan filayakları 1554'te tamamlandı. Aşağıdan yukarıya, içten dışa doğru gelişen inşaat sürecinde minareler, kapılar, kemerler ayrı usta grupları tarafından yapıldı. Binanın yapılış süreci içinde, her biri bir yerden getirilen dört büyük sütunun bulunması, taşınması ve yerlerine konulması önemli bir yer tutmaktadır. Mimar Sinan, bu dört sütundan birinin Mısır'dan, diğerinin Lübnan'dan getirildiğini, ikisinin ise, İstanbul'daki eski kalınlardan alındığını söyler.

Süleymaniye, inşaatı sürerken şehri, şehrin ahalisini etkilemekten de geri kalmamıştır. Şöyle bir düşünelim; birkaç katlı ahşap evlerin ortasında kesme taştan bir inşaat hızla yükseliyor ve daha

Mimar Sinan'ın eserlerinden Moğolova su kemeri.

yapı fiilî sürerken şehrin silüetini etkiliyor. İnşaat sürdükçe ve uzadıkça, inşaatın sürmesinden doğan sıkıntılar artacağı muhakkaktır. Nitekim bina belirli bir safhaya geldikten, esas kütleli belirdikten sonra halk arasında söylentiler çıkması, binanın tamamlanmasının imkânsız olduğu, büyük kubbenin oturtulmasının güçlüğü karşısında Mimarbaşı'nın sıkıntıya düştüğü yolunda iddiaların yayılması, konunun İstanbul'u ne ölçüde etkilediğinin de bir göstergesidir.

Bu dedikodular saraya, padişaha kadar ulaşmıştır. Mimarbaşı'nın cami inşaatını ihmal edip, başka şeylerle meşgul olduğu iddiaları karşısında Kanunî Sultan Süleyman bir gün ansızın inşaat yerine gidip Mimar Sinan'dan inşaatın ne zaman biteceğini sormuştur. Mimar Sinan'ın "İki ay tamam olunca bina tamam olur." demesi üzerine, onun korkudan böyle cevap verdiğini sanan Padişah, tekrar sordurmuş, aynı cevabı almıştır. Gerçekten Mimar Sinan, inşaata büyük bir hız vermiş, iki ay içinde gece gündüz, bayram denilmeden çalışmış ve bina tamamlanarak anahtarı Padişah'a sunulmuştur. Kanunî Sultan Süleyman, has odabaşına "Camiyi açmaya kim daha layıktır?" diye sormuş, O'nun da "Mimarbaşı'nız bir pîr-i azizdir, herkesten fazla o layıktır." demesi üzerine, Padi-

Rüstem Paşa Camii

şah, "Bu bina eylediğin Allah evini sıdk-ı safa ve duâ ile sen aç!" diyerek anahtarı Mimar Sinan'a vermiştir.

Süleymaniye Camii tamamlandığında Mimar Sinan 67 yaşındaydı. Süleymaniye Camii ve o güne kadar yaptığı diğer mimari eserler bir büyük sanatkarın gücünü, dehasını ortaya koymak bakımından yeterliydi. Sinan, Süleymaniye'yi yaptıktan sonra bu âlemden göçüp gitseydi, yine tarihe ad bırakan büyük bir mimar olarak anılacaktı.

Kendisi, Şehzade Camii'ni çıraklık eseri olarak nitelendirmektedir. Mimar Sinan'ın bu camide uyguladığı dört yarım kubbeli şema, daha sonraki mimarlarca da selatin camilerde* uygulanmaya devam edilmiştir. Meselâ Sultan Ahmet Camii ve Yeni Camii gibi güzel ve büyük camiler bu plan tipine sahiptir. Mimar Sinan ise, kalfalık devri eseri saydığı Süleymaniye'yi yaparken bile başka bir plan tipinin arayışları içinde idi. Beşiktaş'ta inşa ettiği Sinan Paşa ve Topkapı'da yaptığı Kara Ahmet Paşa Camileri bu arayışın ilk ve güzel örnekleridir. Her iki camide de merkezî kubbealtı ayağa oturur. Mimar Sinan bu plan tipinin büyük çaplı arayışlarını Kadırga Sokullu, Fındıklı Molla Çelebi, Babaeski Semiz Ali Paşa, Eğrikapı Kazasker İvaz Paşa Camileri ile yapar. Rüstem Paşa ve Azapkapı Sokullu Camilerinde ise, kubbeyi sekiz dayanığa taşıtır ve bu arayışlarını tek büyük kubbe hakimiyetinin şaheser örneği olan Edirne Selimiye Camii ile noktalar. Yıl 1574'tür ve Mimar Sinan, camiyi tamamladığında 84 yaşındadır. Artık "Koca Sinan Usta"dir ve Osmanlı mimarisinin birkaç yüzyıldır aradığı mekân bütünlüğü mükemmeliyetine bir ömür içinde ulaşmanın hazzını duymaktadır.

Mimar Sinan, mimarisinin insanî boyutunu keşfetmiştir. İnsan onun eserlerinin ihtişamı karşısında eziklik duygusuna kapılmaz. Yüzyılımızda çok gelişmiş teknik ölçümlerle tesbit edilmeye çalışılan,

* Sultanlar tarafından yaptırılan büyük camiler bu şekilde adlandırılmıştır. "Büyük cami, ulu cami" anlamındadır.

İMARET KÜLLİYE

Değişik amaçlı yapılar topluluğu, mimari manzume... Bir yeri manur, bayındır hale getirmek için kurulan yapılar topluluğu... Başlangıçta yapıların bütününü ifade eden "imaret" kelimesi, sonradan, bu binalardan sadece fakirlere ve yolculara yemek verilen aşevi için kullanılır olmuştur. Bir imaret veya külliye genellikle bir cami çevresinde medrese, okul, aşevi, hamam, kervansaray, han, çarşı, kütüphane, hastane gibi yapılar bulunur. Külliyeler, fonksiyonları itibarıyla bir şehir çekirdeği teşkil ederler. Bunların çevresinde bir şehir, semt veya mahalle ortaya çıkar. Osmanlı padişahları, şehrin istedikleri bir yerde oluşması için veya bir yangın yerini tekrar iskân etmek maksadıyla imaret siteleri kurdururlardı.

İslâm dünyasında külliyeler, Selçuklular zamanında gelişmiş, Osmanlılar'da bu gelişme son safhasına varmıştır. Süleymaniye Külliyesi, en büyük Osmanlı külliyelerinden biridir. Binlerce kişinin ibadet ettiği camii, binlerce talebenin okuduğu medreseleri, yüzlerce yolcunun konakladığı tesisleri, hamamı, çarşısı ve hastanesi ile mükemmel bir şehir çekirdeğidir.

HASSA MİMARLAR OCAĞI

Osmanlı mimarlık teşkilatı ve okulu. Ne zaman kurulduğu bilinmiyor. İstanbul'un fethinden sonra Topkapı Sarayı'nın iç kısmında bulunduğu bilinen teşkilatın yöneticisi, Hassa Başmimarı idi. Diğer üst düzey yöneticileri arasında, Suyolu Nazırı, Kireççibaşı, Ambar Ağası, İkinci Mimar ve Tamirat Müdürü vardı. Resmî ve büyük yapı faaliyetlerinin yürütülmesi ve denetimi bu ocağın görevlerindendi. İstanbul'un imar işleri ile bütün ülkede mimarların çalışma şartları ve yapı işleri ile ilgili standartlar, ocak tarafından tesbit ve takip edilirdi. Hassa Mimarlar Ocağı, bu yönüyle de Osmanlı mimarlarının teorik ve pratik olarak yetiştiği okul mahiyetindeydi.

insan gözüyle algılanabilir âhenli bütünü, o sevgileriyle, adeta tabii bir şeymişcesine kuruvermiştir. Selimiye'nin avlusunda hiç zorlanmadan ve hiçbir yardımcı alet kullanmadan, bu âhenli bütünlüğün içinde bulursunuz kendinizi.

Bu büyük usta, elli yıla yakın mimarlık yaptı. Bu süre içinde 400'e yakın yapının inşasında rol aldı. Bunların 84'ü cami, 51'i mescid, 57'si medrese, 22'si türbe, 7'si darülkurra (hafızlık okulu), 17'si imaret (aşevi), 3'ü darüşşifa (hastane), 7'si su yolu ve kemeri, 18'i kervansaray, 35'i saray, 8'i mahzen, 8'i köprü ve 46'sı hamamdır. 140'a yakı-

DOĞADAN ESİNTİLER

Derleyen
N.Gülgün AKBABA

YEDİ CANLI ROTATOR

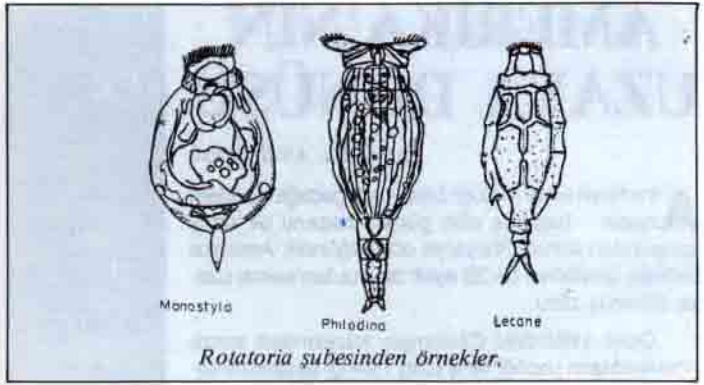
Rotatorlar terlikli hayvan büyüklüğünde, mikroskobik fakat çok hücreli hayvanlardır.

İyi beslenmiş bir rotator yavaş yavaş kurutulacak olursa, bu hayvan kuru olarak da senelerce canlılığını koruyabilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalarda rotatorun 59 yıl canlılığını devam ettirdiği tesbit edilmiştir. Çorak bölgelerde yüksek sıcaklıkta yaşadıkları bilinen rotatorların kaynama noktasının üstünde ve soğuk bölgelerde sıfırın altında canlı kalabildikleri de saptanmıştır. Ayrıca sıvı helyum içinde yani moleküler aktivitenin durduğu (-272°C) mutlak sıfırın bir derece üstünde sekiz saat yaşadıkları da tesbit edilmiştir.

BRUCELLOSIS

Brucellosis, *Brucella* grubu mikroorganizmaların sebep olduğu enfeksiyöz bir hastalıktır. Keçi tipi, siğir tipi ve domuz tipi birbirine benzeyen 3 tiptir.

Brucella başta veterinerler olmak üzere, çiftlik sahipleri, kâhyalar,

lar, kasaplar ve çiğ süt içenlerde görülür.

Bu hastalığı meydana getiren mikroorganizmaları ilk kez 1887 yılında Bruce bulmuştur ve hastalığa Malta Humması adını vermiştir. Malta Adası'nın uzun süre bu hastalık için andemik bir yer olması, istenmeyen bu duruma adını vermesine neden olmuştur.

Mikroorganizmayı taşıyan canlıya, örneğin keçilere baktığımızda 'ne kadar sıhhatli bir hayvan' diyebilirsiniz. Oysa ki, bu keçilerin süt ve idrarlarında bol miktarda bakteri vardır. Sıhhatli görünen bir insan da bakteriyi taşıyabilir ve daimi surette bunları idrarları ile dışarı atarlar.

Brucellosis'in devamı 3-4 ay kadar sürer. Bazı vakalarda bu süre bir seneyi de aşabilir. Hastanın ateş durumunda yavaş bir yükselme ve düşme gözlenir. Bu evreden sonra ateşsiz bir devre ve daha sonra ateş yükselmesi tekrar mey-

dana gelir. Hastalarda dalak büyümesi lökopeni ve kansızlık da görülür. Burada çok önemli bir hususu tekrar vurgulamakta fayda görüyorum. İçilen çiğ inek sütleri (keçi sütleri) enfeksiyon için çok önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

GECEKİ AKREPLER

Akrepler saldırgan hayvanlardır. 1,5-8 cm arasında değişen boyları ile tropikal ve subtropikal bölgelerde yaşarlar. Gündüzleri çukur veya çatlaklar içine saklanırlar. Kendilerinden çok büyük hayvanları, hatta hepimizin bildiği gibi insanı bile iğneleri ile safdışı ederler. Kuyruk uçlarındaki bu iğneleri onların en büyük silâhidir. Ancak bu iğne hayvan tahrik edilmediği sürece bir saldırgan silâhi olarak kullanılmaz.

Ruhu için Fâtiha ihsan ide pîr ü civân

(Mimarların pîri Sinan, bu anda (Hicrî 996 yılında) dünyadan geçti; genç ve yaşlı, ruhu için Fâtiha ihsan etsin).

Mimar Sinan'ın hayatını ve büyüklüğünün sırrını araştıranlar, aynı zamanda Osmanlı toplumunun ve yönetiminin insan yetiştirme ve değerlendirme konusundaki gücüne de şahit olurlar.

Mimar Sinan, birden ortaya çıkmış, olmayanı keşfetmiş, geçmiş ve geleceği olmayan bir kimse değildi. O, İslâm-Türk mimarisinin, yapıcılığının yüzlerce yıllık tecrübelerinden son sınırına kadar faydalanan, bu tecrübelerin verimlerini bir ömür içinde mükemmele ulaştırmasını bilen bir koca usta idi. □

nı günümüze ulaşan bu eserlerin tamamını her şeyiyle Sinan'ın yaptığını söylemek güçtür. Bazısına bizzat nezaret etmiş, bazılarının planlarını yapıp, yardımcılarına inşa işleriyle görevlendirmiştir. Buna rağmen, ortada bir hayata sığması güç, muazzam bir yapı faaliyeti vardır. Bütün bunları yapan Mimar Sinan'ın alçakgönüllülükten geri kalmadığını, mührüne kazıttığı imzasından anlamak güç değildir: El hakirü'l-fakir Sinan (fakir ve değersiz Sinan)...

Bu büyük insan, vefat ettiğinde, Süleymaniye Külliyesi'nin küçük bir köşesine gömüldü; mezarını ölümünden bir yıl önce yapmıştı. Türbesinde arkadaşları şair ve nakkaş Saî Mustafa Çelebi'nin şiiri kazılıdır:

Geçti bu demde cihandan pîr-i mimarân Sinan